

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 11. De Ritu Mozarabico.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

Hymnum quartò *Dominus vobiscum*, & Responforium, quo finito adhuc repetitur *Dominus vobiscum*. Sequuntur quinque Psalmi cum suis Antiphonis idem videficer, quibus utitur Romana Ecclesia. Verùm in solemnitatibus Domini sub una Antiphona, & uno *Gloria Patri* unus Psalmus dicitur diversus pro diversitate Officii, cui semper adjungi solent Psalmi *Ecce nunc benedicite Dominum*, & *Laudate dominum omnes gentes*. In festis sanctorum post primam Orationem dicitur alter Psalmus diversus pro varietate Officii, seu festivitatis. Absolutis Psalmis cum Antiphonis dicitur ter *Kyrie eleison*, *Dominus vobiscum*, & Oratio conveniens Officio. Postea *Dominus vobiscum*, & *Magnificat* præmissâ Antiphonâ. Finito Cantico iteratur primus ejusdem Versus, & repetitâ Antiphonâ dicitur *Kyrie eleison*, & alia Oratio. Deinde psallenda, & alia, sicut in Laudibus recitantur. In feriis Quadragesimæ non dicitur *Magnificat*, sed duodecies *Kyrie eleison*. Habent Ambrosiani quasdam Vesperas de sanctis Patronis, & Titularibus Ecclesiarum, quæ dicuntur cum Vigiliis, in quibus post primam Orationem dicitur primus Psalmus, tum legitur una lectio de vita illius Sancti cum suo Responforio, & post aliam Orationem dicto secundo Psalmo legitur alia lectio cum suo item Responforio. Denique dicto Cantico *Magnificat* cum psallendis cantantur Litanix cum quibusdam Orationibus.

Ad Completorium præmissis *Pater*, *Ave*, *Converte nos*, & *Deus in adjutorium*, dicitur quotidie Hymnus *Te lucis ante terminum*, exceptâ Quadragesimâ, in qua dicitur Hymnus *Christe qui lux es & dies*. Tum sine Antiphona dicuntur Psalmi *Cum invocarem*, *In te Domine*, *Qui habitat*: & sub uno *Gloria Patri*, *Ecce quam bonum*, *Ecce nunc benedicite Dominum*, & *Laudate Dominum omnes gentes*: quibus finitis dicitur *Alleluja*, vel *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Tum in Quadragesima Hymnus *Te lucis ante terminum*, alio tempore statim subditur Epistola cum suo Responforio brevi, deinde Canticum *Nunc dimittis* cum precibus, si dicendæ sint; Additur Antiphona B. Virginis cum sua Oratione. Tandem fit confessio communis, & sic finitur Completorium.

S. XI.

De ritu Mozarabico.

1. **C**Um Hispania benè omnis Arabum inundatione tabesceret, Christiani inter barbarorum pressuras degentes dicti sunt Mozarabes, sive Mixtarabes, id est mixti cum Arabibus, quare & officium eorum Mozarabicum & Mixtum appellatum est. Hujus ritus institutores fuerunt sancti viri Leander, & Isidorus Hispalenses Episcopi, solius tamen Isidori nomen retinuit, quem solum ejus auctorem agnoscit Baronius. Sic inscribi solet, Officium Gothicum, sive Mixtum secundam Regulam B. Isidori. Ex decreto quarti Toletani Concilii omnes Hispaniarum Ecclesie hoc olim utebantur, sed regnante Alphonso VI. mutatum fuisse dicitur jussu Gregorii VII. Romani Pontificis, cujus ob hanc causam cum Regibus Hispaniarum contentiones narrat Baronius. Extant de hac re ejusdem Gregorii, Epistolæ Alphonso, & Sanctio Regibus, & Episcopis Hispaniarum à paribus scriptæ Indictione duodecima anno scilicet 1074. Tametsi officium istud à viris sanctis, & orthodoxis compositum fuisset, Hispaniâ tamen ab infidelibus devastatâ multi errores in illud irrepserant, ut ex Albino Flacco constat lib. 1. adversus Elipantum Episcopum Toletanum, qui ex iisdem Officiis depravatis multa assumit testimonia ad suam hæresim astruendam. Nunc tam Missale quam Breviarium hujus ritus correctæ sunt, & juxta sensum Catholicum emendata jussu Francisci Ximenez Archiepiscopi Toletani, qui explosis Gothicis characteribus, Latinis ea conscribi, ac typis mandari curavit: tum Sacerdotes instituit, qui juxta hunc ritum Deo laudes, & sacrificium offerrent. Adhuc viget hoc Officium, & servatur Toleti in quinque Parœciis, & in sacello ejusdem Francisci Ximenez, itemque Salamantiçæ in sacello Doctoris Talabricensis, quod est in claustrò majoris Ecclesie. Plura de hoc ritu Etherius, & Beatus Scriptores antiqui, & graves lib. 1. adversus præfatum Elipantum. Discrepat ferè in omnibus ab usibus aliarum Ecclesiarum.

XXXXX 3

2. Om-

u Baron. an. 633. num. 70. x Idem. an. 1074. c. 1080. y Greg. VII. libro 1. Epist. 64. c. 83.

2. Omnes horæ sic inchoantur. *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, & Ave Maria secreto: additur in nocturnis Ave Regina Cælorum cum Versu, & Oratione. Tum protinus alta voce, In nomine Domini nostri IESU Christi lumen cum pace: respondent omnes Deo gratias. Solum Completorium aliter incipit, ut videbimus. Horis autem absolutis dicitur Pater noster alta voce, singulisque petitionibus respondetur Amen, nisi cum ista profertur Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, cui respondetur, Quia Deus es. Mox eodem vocis tenore in Laudibus, & Vesperis hæc Oratio subsequitur: Liberati à malo, confirmati semper in bono tibi servire mereamur Deo, ac Domino nostro. Pone Domine finem peccatis nostris, da gaudium tribulatis, præbe redemptionem captivis, sanitatem infirmis, requiemque defunctis: concede pacem, & securitatem in omnibus diebus nostris, frange audaciam inimicorum nostrorum: exaudi Deus orationes servorum tuorum omnium fidelium Christianorum in hoc die, & in omni tempore. Per Dominum nostrum. In cæteris precibus loco hujus Orationis dicitur, A malo nos libera, & in tuo timore, & opere bono confirma. His peractis dicit Diaconus, Humiliate vos benedictioni: & statim Sacerdos benedictionem pronunciat tres petitiones continentem, quarum cui libet respondetur, Amen. Tandem omnes horæ hac clausula terminantur, In nomine Domini nostri IESU Christi perficiamus cum pace: & respondent omnes Deo gratias. Habebant olim Mozarabes horas duodecim, ex quibus quatuor rejectæ sunt, videlicet, in principio noctis, ante lectum media nocte, & in surrectione lecti.*

Nocturnæ preces hujus Officii brevissimæ sunt Post commune principium supra scriptum dicitur Antiphona cum Psalmo 50. *Miserere*. Hinc tres cantantur Antiphonæ cum Responsorio uno, quamlibet autem Antiphonam sua comitatur Oratio. Diebus Dominicis loco primæ Antiphonæ dicitur Hymnus *Æterne rerum conditor*, statimque oratio, post quam dicuntur tres Psalmi cum suis Antiphonis. His rursus succedunt tres Antiphonæ cum Responsorio, & orationibus. Cum ultimo autem Responsorio absolvuntur Vigiliæ nocturnæ. Psalmus *Miserere* mutatur in Psalmum *Domine quid multiplicati sunt diebus Dominicis à Paschate ad Pentecosten*, & in festis solemnioribus.

Ad Laudes dicta prius salutatione *Dominus sit semper vobiscum* cantatur Antiphona, quam se-

quitur Canticum unum ex veteri, vel novo Testamento, In festis B. Virginis, & in nocte Nativitatis Domini dicitur hoc loco Canticum *Magnificat*: & in festo S. Joannis Baptiste Canticum *Benedictus*. Aliis diebus alia Cantica diversa assignantur. Absoluto Cantico repetitur Antiphona, & dicto *Dominus sit semper vobiscum*, dicitur alia Antiphona ante Canticum trium puerorum. Sequitur sonus similis nostris Responsorii, & alia Antiphona ante Psalmum *Laudate Dominum de cælis*, quo decantato legitur Prophetia, quam sequitur Hymnus, tum supplicatio Sacerdotis ad populum, qua eum hortatur, ut petat à Deo quæ necessaria sunt ad salutem: cui respondetur *Præsta omnipotens æterne Deus*. Postea Capitulum per modum Orationis præmissis *Kyrie eleison*: Tum *Pater noster*, & Laus constans ex versibus quibusdam sæpius repetitis, dataque benedictione finis Laudibus imponitur. Antiphonis & Laudibus sæpius adjungunt sanctissima Trinitatis doxologiam, quam hoc modo pronunciant, *Gloria & honor Patri, & Filio & Spiritui sancto in secula seculorum. Amen*.

Post Laudes unum Officium speciale habent Mozarabes ante Primam persolvendum, quod vocatur Aurora. Solis diebus ferialibus dicitur & constat quatuor Psalmis cum Antiphona, habetque laudem unam, Hymnum unum, Versum unum, *Pater noster*, & quasdam preces. Psalmi sunt isti, Deus in adjutorium, Beati immaculati, In quo corrigit, Retribue.

Initio Primæ dicitur Antiphona, & *Dominus sit semper vobiscum*, statimque dicuntur septem Psalmi, nimirum Deus misereatur, Exaltabo te Deus meus Rex, divisus in Versu Regnum tuum, Laudate pueri, Adhæsit, Legem pone, & Veniat: tum iteratur Antiphona, quam sequitur Responsum unum, Prophetia, Epistola, laus, Hymnus, & Versus. Mox dicitur *Te Deum Laudamus*, & *Gloria* extra Adventum, & Quadragesimam, deinde Symbolum Apostolorum, supplicatio, *Pater noster*, benedictio & finis.

Tertia, Sexta, & Nona incipiunt ut Prima, habentque quatuor Psalmos, & varia Responsa, quibus succedunt Prophetia, Epistola, laus, Hymnus, & clamores, quibus petunt à Deo, ut non juxta scelera poenas infligat. Sequuntur supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio, & sic singulæ terminantur. Ad Tertiam hi Psal. dicuntur, Venite exultemus, Memento verbi tui, Portio mea, Bonitatem. Ad

Ad Sextam, Deus in nomine tuo, Feci iudicium, Mirabilia, Justus es Domine. Ad Nonam, Lauda anima mea Dominum, Letatus sum, Ad te levavi oculos meos, Nisi quia Dominus.

Ad Vesperas nullos concinunt Psalmos, sed dicto *Dominus sit semper vobiscum* cantant laudem unam, sonum unum, Antiphonam unam, semperque singulis præmittunt salutationem. Sequitur alia laus, tum Hymnus, supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio: item alia laus, quæ dum cantatur incensatur Ecclesia: demum recitata Oratione, sive Collecta diei finiuntur Vesperæ.

Completorium initium sumit à Psalmo *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Mox dicuntur tria *Alleluja*, & in Quadragesima *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Sequitur alius Psalmus, iterumque ter *Alleluja*: deinde alius Psalmus *Qui habitat*. Huic succedit alius Psalmus, & alter Hymnus: tum Versus, supplicatio, *Pater noster*, & benedictio. Dicta tandem Antiphona *Salve Regina* cum Versu, & Oratione absolvitur Completorium.

§. XII.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesie Latinae.

Præter hætenus descriptos ritus de aliis quoque Latinis Ecclesiis agendum foret, quæ & proprio utuntur Breviario, & singulari inter ceteras religione, ac dignitate præminent. Multi enim Episcopatus in Gallia, & in Belgio sunt, multi in Germania, & quidam etiam in Hispania, qui proprio ac peculiari ritu Domino Deo laudes persolvunt. Sed quoniam ab his quos jam descripsimus, maximè autem à Romanis vix discrepant, tum in psalmodum distributione, tum in numero lectionum, tum in ipsa Officii methodo, ac ordinatione, superfluum existimavi singularem de illis tractationem instituire. Nam præter quædam nihil novi in ipsis occurrit. Psalterii divisionem eam Gallicæ Ecclesie ac Germanicæ, itemque Belgicæ, ac Hispanicæ sequuntur, quam Romana tenet Ecclesia, exceptis Psalmis qui horæ primæ deferuntur, in quorum distributione cum eo ritu ferè omnes conveniunt, quæ Officio Prædicatorum, vel Lugdunensis Ecclesie supra assignavimus. Ecclesia Bisuntina, quæ est Sequanorum Metropolis, habet hoc proprium, quod in secundis Vesperis solemnitatibus, nec Capitulum, nec Hymnum dicit, sed pro Capitulo *Alleluja* cum

Versu, pro Hymno quendam profam modulatur: in magnis item solemnitatibus bis Canticum *Magnificat* repetit, variis intermixtis Antiphonis. Toletani ante Matutinum recitant flexis genibus Antiphonam *Ave Regina celorum* cum Collecta: tum Psalmos Graduales, & horas B. Virginis præmittunt exceptis festis. Sed hæc minutiora sunt, & prætermittenda, cum notabile discrimen in sacris precibus non constituant.

§. XIII.

De ritu Græcorum.

AB Ecclesia Occidentali ad Orientalem transeo: à Latino ad Græcum idioma. Vox quidem dissona, ut loquitur Hieronymus, sed una Religio. Sunt autem Græcorum ritus in omnibus Ecclesiis, & Monasteriis Orientalibus similes, exceptis paucissimis observationibus, quæ licet modici momenti sint, diversis tamen Typicis nomen dederunt: est enim Typicon S. Sabæ, Studitarum, Montis sancti, quæ quidem Typica varietatem potius Monasticarum constitutionum, quam sacrorum rituum continent. Psalterium dividunt Græci in viginti *καθίσματα*, quasi sedes, & pausas, sive stationes, quia dum bini, & bini ad recitandum accedunt, illis stantibus cæteri sedent. Quodlibet Cathisma sive pluribus, sive paucioribus constat Psalmis, in tres partes distinguitur per Versum *Gloria Patri*: imò Cathisma 17. quod unicum habet Psalmum 118. eadem distinctione in tres sectiones dividitur. A Dominica in Albis usque ad Dominicam post octavam Exaltationis S. Crucis, quæ die 14 Sept. à Græcis solemniter celebratur, totum psalterium semel in hebdomada percurrunt hoc modo. Die Sabbati in Vesperis dicunt primum Cathisma. Die Dominico in Matutino secundum, & tertium. Feria secunda in Matut. 4. & 5. In Vesp. 6. Feria tertia in Matut. 7. & 8. In Vesp. 9. Feria quarta in Matut. 10. & 11. In Vesp. 12. Feria quinta in Matut. 13. & 14. In Vesp. 15. Feria sexta in Matut. 19. & 20. In Vesp. 18. Sabbato in Matut. 16. & 17. A Dominica post octavam Exaltationis usque ad Dominicam in Quinquagesima eundem ordinem servant in Psalterio legendo, nisi quod feria secunda, tertia, quarta, & quinta semper in Vesperis legunt Cathisma 18. & ea Cathismata, quæ Vesperis horum dierum assignata erant, adjiciuntur Matutino: & Matutino diei Do-

z. Hier. ep. 17.